

Iz starih fotografskih albumov

Rok Glavan

Največja stara razglednica Ljubljane?

Stara razglednica je prvovrsten zgodovinski vir. Podoba na sprednji strani nam slika izgled kraja, ljudi ali dogodkov iz časa, ko je poslana. Znamka in žig nam razkrivata oblast in ekonomijo, sporočilo pa je imeniten prikaz subjektivnega doživljanja časa.

Razglednica je nastala na podlagi tehnološkega razvoja fotografije in tiskarske tehnike, razvoja trgovine in dobrega ekonomskega položaja meščanstva. Predhodnice starih razglednic lahko iščemo med tiskanimi voščili, ki so si jih ljudje osebno izročali, in različnimi vabili. Prva dopisnica je bila izdana na Dunaju 1. oktobra 1863.¹ Tovrstno obliko sporočanja sta višji sloj in ženski svet sprva odklanjala, saj sta se bala, da bi javno sporočanje zlorabili za opolzkosti. Dopisnica je prenašala sporočilo od pošiljatelja k prejemniku brez ovojnice, torej je bilo sporočilo vsem vidno. Zato lahko mnogokrat zasledimo droben tisk na zgodnjih razglednicah, da poštna uprava ne prevzema odgovornosti za vsebino sporočil.

Prve razglednice so bile v bistvu dopisnice, ki so imele na strani namenjeni sporočilu, odtisnjeno tudi majhno sliko. Slikovni del se je postopoma večal in nazadnje zasedel celo prednjo stran. Zaradi tega so morali spremeniti tudi hrbtno stran, ki je bila sprva namenjena le naslovu. Leta 1904² so v Avstriji razmejili prostor za naslov in sporočilo.

Razglednica je kmalu začela svoj zmagoslavni pohod. O njeni priljubljenosti govori tudi dejstvo, da so bila kmalu ustanovljena društva zbirateljev razglednic. O zbirateljstvu pričajo sporočila z raznih razglednic: *"Pošlji mi še kako drugo razglednico ... Sedaj so izdali nove kartice, ki ti jih kmalu pošljem ... Poglej, če je kaj novega pri razglednicah."*

Običajni format razglednice je bil 90 x 140 mm. Občasno so izdajali tudi večje, ki pa so jih prepognili zloženko velikosti običajne razglednice. Tudi danes so stare razglednice izjemen predmet

zbiranja. Še vedno obstajajo različna združenja zbiralcev, ki kupujejo, prodajajo in menjajo drobne koščke zgodovine. Bolj zanimive pa so na voljo tudi na dražbah.

Na lanskem sejmu starin in umetnin Antika 2002 (od 29. novembra do 1. decembra 2002) v Narodnem muzeju v Ljubljani je okoli dvajset galeristov, starinarjev in antikvarjev predstavilo svojo ponudbo. Sejem je bil prava paša za oči. Med art deco predalniki, bidermaier stoli in mizicami ter secesijskimi vazicami je pozornost pritegnila nenavadna stara razglednica Ljubljane, ki jo je med predmeti, ki so bili teden dni kasneje naprodaj na dražbi starin in umetnin, ponudila ljubljanska starinarница Carniola.

Posebnost razglednice je njena velikost, saj meri kar 235 x 320 mm in ni prepognjena ali zgibana. Razglednica je bila odposlana iz Ljubljane na Bled leta 1898, kar je še dodatno zanimivo, kajti to pomeni, da je bila resnično v poštnem prometu. Založil jo je znani ljubljanski založnik in antikvar Janez Giontini. Fotografije sta prispevala celovski in avstrijski dvorni fotograf Alois Beer (kasneje je fotografiral tudi gradnjo bohinjskega predora) ter Julius Muller iz Ljubljane, fotolitografiral pa jo je Ernst Rennert v Aussigu. Na zadnji (naslovni) strani je razglednica poimenovana kot "tiskovina" oz. Drucksache. Razglednica je črno bela. V dekorativnih okvirjih, ki so okrašeni z vinjetami, so predstavljeni štirje ljubljanski motivi: splošni razgled (pogled iz Šišenskega hriba na Grad), Narodni dom (današnja Narodna galerija), Mestni trg z magistratom in Valvazorjev trg z Vodnikovim spomenikom (današnja tržnica). Na zadnji podobi je še viden ljubljanski licej, ki so ga podrli leta 1903,³ ker je bil v ljubljanskem potresu močno poškodovan. V liceju je v času francoske zasedbe na začetku 19. stoletja učiteljeval Valentin Vodnik. Zanimivo je tudi staro poimenovanje trga, kajti občinski svet je že 24. junija 1892 sprejel predlog občinskega svetnika Ivana Hribarja, da se Valvazorjev trg preimenuje v Vodnikov trg.⁴ Ta podatek pa nam nakazuje, da je bila podoba trga izdelana že pred letom 1892, kar pomeni, da je starejša od same razglednice. Vsekakor pa je razglednica na-

¹ Škrabec, Stare razglednice, str. 38.

² Ibidem

³ Drnovšek, *Ljubljana na starih fotografijah*, str. 26.

⁴ Valenčič, *Zgodovina ljubljanskih uličnih imen*, str. 108.

tisnjena leta 1898, na kar nas opozori tudi opomba v desnjem spodnjem kotu:

"Te oglednice je treba po poštnem ukazniku štev. 95 iz leta 1898 trg. min. štev. 13386 frankirati z 2 kr., ako stoji na njih samo ime pošiljateljevo, ako pa je zapisano še kaj drugega se morajo frankirati z 10 kr."

Glede na to lahko pritrdimo, da so bile dodatne besede zelo drage. Ker se je pošiljatelj nanjo le podpisal, je bil očitno varčen mož.

Letošnji sejem antikvitet je nedvomo predstavil tudi izjemno pomemben košček mestne zgodovine, ki dodatno pojasnjuje dejavnost založnikov in razvoj razglednice v Ljubljani ob koncu 19. stoletja.

LITERATURA

Drnovšek, Marjan: *Ljubljana na starih fotografijah*.

Ljubljana : Zgodovinski arhiv Ljubljana, 1985.

Pozdrav iz Ljubljane : mesto na starih razglednicah. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1985.

Škrabec, Milan: Stare razglednice. *Revija o knjigi*, št. 8, januar 2001, str. 38.

Valenčič, Vlado: *Zgodovina ljubljanskih uličnih imen*. Ljubljana : Partizanska knjiga, 1989.

